

Sakib Softić

**GENOCID I NJEGOVE POSLJEDICE
U BOSNI I HERCEGOVINI**

**GENOCIDE AND ITS CONSEQUENCES
IN BOSNIA AND HERZEGOVINA**

Sažetak

Predmet ovog članka je utvrđivanje posljedica genocida utvrđenog presudom Međunarodnog suda pravde u Haagu 26. februara 2007. godine, po tužbi Bosne i Hercegovine protiv Srbije i Crne Gore zbog kršenja Konvencije o sprječavanju i kažnjavanju zločina genocida, i promišljanje kako da se one uklone u interesu očuvanja mira i sigurnosti na prostorima zapadnog Balkana.

Ključne riječi: genocid, presuda, VRS, međunarodno pravo, mir

Summary

This article examines the consequences of the crime of genocide, established in the verdict of the International Court of Justice in The Hague from 26 February 2007, in the case Bosnia and Herzegovina versus Serbia and Montenegro, concerning violations of the Convention on Prevention and Punishment of the Crime of Genocide, as well as ways to eliminate them, for the purpose of protecting peace and safety in the West Balkan region.

Key words: genocide, Judgment, VRS, international law, peace

Uvod

Međunarodni sud pravde u Haagu donio je 26. februara 2007. godine presudu u sporu Bosna i Hercegovina protiv Srbije i Crne Gore zbog kršenja Konvencije o sprječavanju i kažnjavanju zločina genocida. Utvrđeno je da je genocid počinjen protiv grupe Bošnjaka u Srebrenici i oko nje.

Kao počinitelji genocida imenovani su pripadnici Vojske Republike Srpske (VRS) i Ministarstva unutrašnjih poslova Republike Srpske (MUPRS). Srbija je oglašena odgovornom zbog propuštanja da spriječi genocid i kazni počinioca.

Članovi Glavnog štaba VRS-a koji su osmislili i počinili genocid primali su plaće i imali beneficije od Savezne Republike Jugoslavije (SRJ), ali ih je na njihove položaje imenovao predsjednik Republike Srpske i bili su podređeni političkom vođstvu RS-a. Njihova funkcija bila je da djeluju u ime vlasti Republike Srpske. Oficiri koji su osmislili i počinili genocid vršili su elemente javne vlasti Republike Srpske.

Međunarodno pravo obavezuje sve države da ne priznaju stanje stvoreno ozbiljnim kršenjem peremptornih normi općeg međunarodnog prava i da ne pružaju pomoć u održavanju takvog stanja. Zabrana činjenja genocida predstavlja peremptornu normu općeg međunarodnog prava.

Republika Srpska, stvorena 9. januara 1992. godine, nikad nije postigla međunarodno priznanje kao suverena država, ali je imala *de facto* kontrolu nad znatnim dijelom teritorije Bosne i Hercegovine i lojalnost velikog broja bosanskih Srba. Elemente državnosti i teritorij stečen genocidom zadržala je i nakon zaključenja Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini.

Ciljevi genocidne kampanje ostvareni su u kvalitativnom smislu. Proširen je srpski etnički prostor zapadno od rijeke Drine genocidnim uklanjanjem većinskog bošnjačkog stanovništva. Poduzimanje mjera u skladu s međunarodnim pravom, što je obaveza međunarodne zajednice u cjelini, koje će osigurati da se genocid ne isplati, ključ je za očuvanje mira na samo na Balkanu.

Činjenice utvrđene ili potvrđene presudom

1. Međunarodni sud pravde je prvi put u svojoj historiji utvrdio odgovornost jedne države zbog kršenja Konvencije o sprječavanju i kažnjavanju zločina genocida. Stoga ova presuda ima historijsku važnost, i to ne samo za strane u sporu i za ovaj predmet nego i za razvoj međunarodnog humanitarnog prava u cjelini. Sud u ovoj presudi utvrđuje:

a) da je Srbija prekršila obavezu sprječavanja genocida iz Konvencije o sprječavanju i kažnjavanju zločina genocida u vezi s događajima koji su se desili u Srebrenici u julu 1995. godine;

b) da je Srbija prekršila obaveze iz Konvencije o sprječavanju i kažnjavanju zločina genocida time što nije predala Ratka Mladića, optuženog za genocid i saučesništvo u genocidu, radi suđenja pred Međunarodnim krivičnim tribunalom za bivšu Jugoslaviju (ICTY), čime je propustila da u cijelosti sarađuje s Tribunalom;

c) da Srbija nije ispunila obaveze iz privremenih mjera koje je Sud naredio 8. aprila i 13. septembra 1993. godine u ovom predmetu, tako što je propustila poduzeti sve mjere koje je imala na raspolaganju da spriječi genocid u Srebrenici u julu 1995. godine.

d) da Srbija mora odmah poduzeti efikasne korake da bi osigurala ispunjenje svojih obaveza prema Konvenciji o sprječavanju i kažnjavanju zločina genocida kako su definirane u članu II Konvencije, ili bilo koje druge mjere propisane članom III Konvencije, i predati optužene za genocid ili drugi od tih zločina za suđenje ICTY-em, te u cijelosti sarađivati s Tribunalom.

2. Međunarodni sud pravde utvrdio je učešće SR Jugoslavije u ratu u Bosni i Hercegovini, što razrješava pitanje prirode oružanog sukoba u Bosni i Hercegovini. Ova presuda, zajedno s pravosnažnim presudama ICTY-a u predmetima Tadić i Čelebići, nesporno potvrđuje da je riječ o međunarodnom oružanom sukobu u kojem je kao strana učestvovala SR Jugoslavija. Međunarodni oružani sukob vođen na teritoriji Bosne i Hercegovine između oružanih snaga SR Jugoslavije ili oružanih snaga pod njenom kontrolom i armije Republike Bosne i Hercegovine je agresija SR Jugoslavije na Republiku Bosnu i Hercegovinu.

Predmet ovog spora nije bilo utvrđivanje karaktera oružanog sukoba u Bosni i Hercegovini, niti je utvrđivanje karaktera oružanog sukoba uvjet za utvrđivanje postojanja genocida. Zločin genocida može se počinuti u bilo kojem oružanom sukobu, ali i u vrijeme mira. Stoga ovo pitanje nije bilo predmetom posebne pažnje Suda.

Uprkos tome, Sud je, baveći se pitanjem odgovornosti SR Jugoslavije za genocid počinjen u Bosni i Hercegovini, utvrdio da je Vojska SR Jugoslavije učestvovala u ratu u Bosni i Hercegovini.¹ Sud konstatira da postoji mnoštvo dokaza koji potvrđuju direktno ili indirektno učešće zvanične Vojske SR Jugoslavije, zajedno s vojnim snagama bosanskih Srba, u vojnim operacijama u Bosni i Hercegovini. Međutim, Sud ograničava ovo učešće na operacije koje su prethodile događajima u Srebrenici.²

Pored direktnog učešća Vojske SR Jugoslavije u vojnim operacijama u Bosni i Hercegovini, Sud je ustanovio da je SR Jugoslavija pružala značajnu vojnu i finansijsku pomoć Republici Srpskoj, bez čega ona ne bi mogla izvršavati najvažnije vojne i paravojne aktivnosti.³ Dio te pomoći svakako je upotrijebljen u

¹ Vidi: Presuda Međunarodnog suda pravde od 26. februara 2007. godine u sporu Bosna i Hercegovina protiv Srbije i Crne Gore zbog kršenja Konvencije o sprječavanju i kažnjavanju zločina genocida.

² „386... Istina je da postoji mnoštvo dokaza o direktnom ili indirektnom učešću zvanične vojske SRJ, zajedno s vojnim snagama bosanskih Srba, u vojnim operacijama u Bosni i Hercegovini u godinama prije događaja u Srebrenici. Ovo učešće stalno su osuđivali politički organi Ujedinjenih naroda, što je zahtijevalo da SRJ to zaustavi [...] Međutim, nije dokazano da je takvog učešća bilo u masakrima počinjenim u Srebrenici (vidi i st. 278 i 297). Dalje, ni Republika Srpska, a ni VRS, nisu bili *de jure* organi SRJ, zato što nisu imali status organa te države prema njenom domaćem pravu.”

³ Ibid, par. „241. Sud nalazi utvrđenim da je tužena na taj način pružala značajnu vojnu i finansijsku pomoć Republici Srpskoj i da je ova pomoć izostala to bi uveliko ograničilo opcije koje su stajale na raspolaganju Republici Srpskoj.”

i. „394... Dok su političke, vojne i logističke veze između federalnih vlasti u Beogradu i vlasti na Palama, između Jugoslovenske armije i VRS bile jake i bliske u ranijim godinama (vidi par. 238 gore) i ove veze bez ikakve sumnje ostale snažne, one nisu bile u najmanju ruku u relevantno vrijeme, takve da bi vojna i politička organizacija bosanskih Srba trebala biti izjednačena sa organima SRJ. Čak je istina da su se u to vrijeme pojavile razlike između

činjenju zločina genocida u Srebrenici i oko nje.⁴

Operacije iz jula 1995. godine u Srebrenici i oko nje, koje su okončane činjenjem zločina genocida, koordinirane su iz Beograda.⁵

Sud je ustanovio i da je SR Jugoslavija tokom kritičnog perioda imala mogućnost utjecaja na bosanske Srbe koji su smislili i proveli genocid u Srebrenici, za razliku od drugih država ugovornica Konvencije o genocidu, zahvaljujući jačini političkih, vojnih i finansijskih veza između SRJ, s jedne, i Republike Srpske i VRS-a, s druge strane, koje su, iako nešto slabije nego u prethodnom periodu, i u vrijeme događanja u Srebrenici bile veoma bliske.⁶

3. Sud je utvrdio da je u Bosni i Hercegovini počinjen genocid, i da je genocid počinio entitet Republika Srpska. U činjeničkom i pravnom opisu zločina genocida preuzeti su relevantni paragrafi iz presuda ICTY-a.⁷

jugoslavenskih vlasti i lidera bosanskih Srba; i najmanje ovo su dokazi da su ovi posljednji imali neku kvalificiranu, ali realnu marginu nezavisnosti. Niti je, ova vrlo važna pomoć davana od tužene Republici Srpskoj, bez koje ova ne bi mogla ‘voditi svoje presudne ili najznačajnije vojne i paravojne aktivnosti’ (*ICJ Reports 1986*, p. 63, par. 111), značila potpunu zavisnost Republike Srpske od tužene.”

⁴ Ibid, par. 422. „...Nesumnjivo, SRJ jest pružala zamašnu pomoć Republici Srpskoj i VRS – političku, vojnu i finansijsku, i to mnogo prije tragičnih događaja u Srebrenici, a ta se pomoć nastavila i tokom tih događaja. Stoga nema mnogo sumnje u to da su zločini u Srebrenici počinjeni, barem djelimično, sredstvima koja su izvršioi tih zločina imali kao rezultat opće politike pomoći i podrške koju je pružala SRJ.” Vidi također par. 412.

⁵ Ibid, par. 437.

⁶ Ibid., „434. Sud, prvo, zapaža da je SRJ tokom kritičnog perioda imala mogućnost utjecaja na bosanske Srbe koji su smislili i proveli genocid u Srebrenici, za razliku od drugih država ugovornica Konvencije o genocidu, zahvaljujući jačini političkih, vojnih i finansijskih veza između SRJ, s jedne, i Republike Srpske i VRS, s druge strane, koje su, iako nešto slabije nego u prethodnom periodu, ipak ostale veoma bliske.“

⁷ “290. Sudska vijeća u predmetima *Krstić* i *Blagojević* utvrdila su da su snage bosanskih Srba ubile više od 7.000 bosanskih Muslimana muškaraca nakon preuzimanja Srebrenice u julu 1995. godine (*Krstić*, IT-98-33-T, presuda od 2. augusta 2001. godine, st. 426-427, i *Blagojević*, IT-02-60-T, presuda od 17. januara 2005. godine, st. 643). Shodno tome, sudska vijeća su zaključila da je *actus reus* ubistava iz člana II (a) Konvencije ispunjen. Također, oba su vijeća zaključila da su akcije snaga bosanskih Srba također ispunile *actus reus* uzro-

U vrijeme činjena zločina genocida Republika Srpska imala je elemente *de facto* nezavisnosti iako u daljem raspletu događaja nije izdajejstvovala međunarodno priznanje.⁸

U vršenju zločina genocida počinioci genocida bili su podređeni političkom vođstvu Republike Srpske. Počinioci genocida postupali su u ime Republike Srpske i izvršavali su dijelove javnih ovlasti Republike Srpske.⁹

4. Sud je utvrdio da je genocid počinjen nad bosanskim Muslimanima.

Član II Konvencije o genocidu postavlja zahtjev da je djelo učinjeno s namjerom da se potpuno ili djelimično uništi nacionalna,

kovanja teških fizičkih i psihičkih povreda, kako je to propisano članom II (b) Konvencije – kako onih koji su bili pred smaknućem tako i onih koji su od njih razdvojeni, a u vezi s njihovim raseljnjem i gubitkom koji su pretrpjeli oni među njima koji su preživjeli (*Krstić*, *ibid.*, stav 543, i *Blagojević*, *ibid.*, st. 644-654).”

“297. Sud zaključuje da su radnje počinjene u Srebrenici, koje ulaze u okvir člana II (a) i (b) Konvencije, počinjene sa specifičnom namjerom da se djelimično uništi grupa Muslimana Bosne i Hercegovine kao takva; shodno tome, te radnje predstavljaju radnje genocida koje su počinili pripadnici Vojske Republike Srpske u i oko Srebrenice počevši negdje od 13. jula 1995. godine.”

⁸ “...U vrijeme kada je Republika Bosna i Hercegovina proglasila nezavisnost (15. oktobra 1991. godine), nezavisnost druga dva entiteta već je bila proglašena: u Hrvatskoj Republika Srpska krajina, 26. aprila 1991. godine, te Republika srpskog naroda Bosne i Hercegovine, kasnije nazvana Republika Srpska, 9. januara 1992. godine (stav 233). Iako Republika Srpska nije nikada međunarodno priznata kao suverena država, *de facto* je kontrolirala značajan dio teritorija i bio joj je lojalan veliki broj bosanskih Srba.”

⁹ “388. ... Nema nikakve sumnje da je SRJ pružala značajnu podršku, *inter alia*, finansijsku podršku Republici Srpskoj (stav 241) i da je jedan od oblika te podrške bila i isplata plaća i drugih beneficija nekim oficirima VRS. Ovo ih, međutim, nije automatski učinilo organima SRJ. Te oficire je u komandu imenovao predsjednik Republike Srpske i bili su podređeni političkom vođstvu Republike Srpske. Pojam ‘državni organ’, onako kako se koristi u međunarodnom pravu i u članu 4 MPK, primjenjuje se na jednu ili više osoba, ili na kolektivni subjekt, koji čine organizaciju države i koji djeluju u njeno ime (komentar MPK na član 4, stav (1)). Funkcija oficira VRS, uključujući i generala Mladića, bila je da postupaju u ime vlasti bosanskih Srba, naročito Republike Srpske, a ne u ime SRJ; oni su izvršavali dijelove javnih ovlasti Republike Srpske. Stoga, posebna situacija generala Mladića, ili bilo kojeg drugog oficira VRS koji je bio prisutan u Srebrenici a kojeg su možda ‘administrirali’ u Beogradu, nije takva da bi Sud izmijenio svoj zaključak do kojeg je došao u prethodnim stavovima.”

etnička, rasna ili vjerska grupa kao takva. U tom smislu Sud zaključuje da zaštićena grupa mora imati pozitivna obilježja.¹⁰

Također nije nužno da cilj zločina genocida budu svi pripadnici grupe bez obzira gdje se oni nalazili. Zločin genocida postoji čak i ako je namjera činjenja genocida ograničena na neko određeno geografsko područje. Tako po mišljenju Suda:

“199. Drugo, Sud zapaža da je široko prihvaćeno mišljenje da je moguće utvrditi da je genocid počinjen i u slučaju kada postoji namjera uništenja grupe unutar geografski ograničenog područja.”

Kvantitativni kriterij za postojanje zločina genocida modificiran je kvalitativnim kriterijem. Postojanje genocida uvjetovano je ne samo brojem žrtava nego i njihovim kvalitetom.¹¹

S obzirom na ovakvo određenje zaštićene grupe, Sud je na osnovu rezultata postupka identificirao zaštićenu grupu kao grupu bosanskih Muslimana, a dio te grupe koji su bili meta genocida bili su “bosanski Muslimani Srebrenice i bosanski Muslimani istočne Bosne”. Ovaj nalaz Sud je preuzeo od ICTY-a i u cijelosti ga podržao.¹²

¹⁰ “193. Prvo, Sud smatra da je suština ove namjere uništenje zaštićene grupe kao takve, u potpunosti ili djelimično. Radi se o grupi koja mora imati osobena pozitivna obilježja – nacionalno, etničko, rasno ili vjersko. Također, namjera mora biti usmjerena na grupu ‘kao takvu’. To znači da je bitan element ovog zločina namjera da se uništi grupa ljudi koja ima poseban zajednički identitet. Pitanje koje treba postaviti jest ko su ti ljudi, a ne ko oni nisu. Etimologija riječi – ubijanje grupe – također ukazuje na pozitivnu definiciju. Raphael Lemkin je objasnio da je riječ genocid nastala od grčke riječi *genos*, koja označava rasu ili pleme, i završetka *-cide*, od latinskog *caedere*, ubiti (*Axis Rule in Occupied Europe* (1944), str. 79)...”

¹¹ “200. Treći kriterij je više kvalitativni nego kvantitativni. Žalbena vijeće u predmetu *Krstić* ovo je pitanje obrazložilo sljedećim riječima:

‘Broj žrtava će biti procijenjen, ne samo u apsolutnim brojkama, nego i u odnosu na cjelokupan broj pripadnika grupe. Osim brojčane veličine ciljanog dijela grupe, korisno je razmotriti i važnost tog dijela unutar grupe. Ako je određeni dio grupe tipičan za cijelu grupu ili je bitan za njeno preživljavanje, to bi moglo podržati zaključak da se taj dio može smatrati bitnim u smislu odredbi člana 4 [Statuta, koji u cijelosti glasi kao i član II Konvencije].’ (IT-98-33-A, presuda od 19. aprila 2004., stav 12).”

¹² “296. ...’U ovom slučaju, nakon što je zaštićena grupa identifikovana kao nacionalna grupa bosanskih Muslimana, Sudsko vijeće je zaključilo da su dio te grupe koja je bila meta Glavnog štaba VRS i Radislava Krstića bili bosanski

5. Sud je prihvatio kao dokazane činjenice da su u Bosni i Hercegovini u periodu trajanja agresije od 1992. do 1995. godine, nad građanima Bosne i Hercegovine, a naročito nad bosanskim Muslimanima, počinjeni zločini u formi ubijanja pripadnika zaštićene grupe, član II (a) Konvencije, koji su ravni genocidu u fizičkom smislu riječi, tako da oni više ne mogu biti predmetom osporavanja. Sud je analizirao događaje u Sarajevu, u dolini rijeke Drine: (a) Zvornik (b) Logori: (i) Logor Sušica, (ii) Logor Kazneno-popravni dom Foča, (iii) Logor Batković, u Prijedoru: (a) Kozarac i Hambarine, (b) Logori: (i) Logor Omarska, (ii) Logor Keraterm, (iii) Logor Trnopolje, Banja Luka: (i) Logor Manjača, Brčko: (i) Logor Luka.

Analizirajući brojne iznesene dokaze, Sud je utvrdio da su tokom perioda 1992. do 1995. godine izvršena masovna ubistva u određenim oblastima i logorima na teritoriji cijele Bosne i Hercegovine. Meta su uglavnom bili bosanski Muslimani kao pripadnici zaštićene grupe. Stoga je Sud zaključio da su se na čitavoj teritoriji Bosne i Hercegovine i u toku cijelog perioda 1992. do 1995. godine dešavala masovna ubistva i da je materijalni element (*actus reus*) zločina genocida, kako je definiran u članu II (a) Konvencije ispunjen.¹³ Ovakvo stanovište uglavnom je utemeljeno na rezultatima krivičnih postupaka okončanih pred ICTY-em.

Muslimani Srebrenice i bosanski Muslimani istočne Bosne. Ovaj zaključak se slaže sa smjericama koje su ranije navedene. Prije nego su snage VRS okupirale Srebrenicu 1995. godine, broj stanovnika bosanskih Muslimana Srebrenice iznosio je oko četrdeset hiljada ljudi. Ovaj broj nisu činili samo bosanski Muslimani stanovnici Srebrenice nego i mnoge muslimanske izbjeglice iz okolnih regija. Iako je ovo stanovništvo predstavljalo samo mali procenat cjelokupne muslimanske populacije Bosne i Hercegovine u to vrijeme, značaj muslimanske zajednice Srebrenice nije se odražavao samo u njenoj veličini.’ (IT-98-33-A, presuda od 19. aprila 2004. godine, stav 15)

Sud nema razloga da se ne složi s ovim jedinstvenim zaključcima Sudskog i Apelacionog vijeća.”

¹³ “276. Nakon razmatranja iznesenih činjenica Sud zaključuje da je ustanovljeno na temelju brojnih dokaza kako su tokom ratnog sukoba izvršena masovna ubistva u određenim oblastima i logorima na cijeloj teritoriji Bosne i Hercegovine. Dalje, izneseni dokazi pokazuju da su žrtve u velikoj mjeri bili pripadnici zaštićene grupe, što ukazuje na to da su oni možda sistematski bili meta ubijanja. Ustvari, Sud zapaža da – iako je osporavala istinitost određenih navoda, kao i broj žrtava ili motive izvršilaca, odnosno okolnosti pod kojima su se desila

6. Sud je dalje utvrdio da su na teritoriji cijele Bosne i Hercegovine bosanski Muslimani, kao zaštićena grupa tokom čitavog perioda 1992. do 1995. godine, bili žrtve masovnih maltretiranja, prebijanja, silovanja i mučenja koja uzrokuju teške fizike ili psihičke povrede iz člana II (b), na koji način je ispunjen zahtjev ovog člana iz Konvencije o genocidu. Sud je analizirao događaje u dolini rijeke Drine: (a) Zvornik, (b) Foča (i) Logor Batković, (ii) Logor Sušica, (iii) Logor u KPD Foča, u Prijedoru: Logori: (i) Logor Omarska, (ii) Logor Keraterm, (iii) Logor Trnopolje, Banja Luka: (i) Logor Manjača, Brčko: (i) Logor Luka, na osnovu čega je zaključio da je zahtjev Konvencije o genocidu ispunjen. Prema tome, i u ovom slučaju je ispunjen fizički element (*actus reus*) genocida.¹⁴

7. U ovom postupku također je utvrđeno da su nad zaštićenom grupom vršene deportacije i protjerivanja, i da je razarana njena historijska, vjerska i kulturna baština. Utvrđeno je i postojanje logora širom Bosne i Hercegovine u kojima su ljudi ubijani, povređivani, te bili izvrgnuti užasnim uvjetima života

8. U radnjama genocida učestvovali su vojska i policija Republike Srpske.¹⁵

ubistva i njihovu pravnu kvalifikaciju – tužena strana nikada nije osporila da su pripadnici zaštićene grupe ubijani u Bosni i Hercegovini. Sud stoga zaključuje, na temelju uvjerljivih dokaza da su se masovna ubistva zaštićene grupe desila i da je stoga materijalni element, kako je to definirano u članu II (a) Konvencije, ispunjen. U ovom dijelu svoga obrazloženja Sud se neće baviti listom određenih ubistava, čak neće ni donijeti zaključak o ukupnom broju žrtava.”

¹⁴ “319. Nakon što je pažljivo ispitaio izložene dokaze i uzeo na znanje dokaze koji su prezentovani MKSJ, Sud smatra da je potpuno uvjerljivim dokazima utvrđeno da su pripadnici zaštićene grupe sistematski bili žrtve masovnih maltretiranja, prebijanja, silovanja i mučenja koja uzrokuju teške fizičke i psihičke povrede, tokom ratnog sukoba i, posebno, u logorima. Zahtjev suštinskog elementa, shodno članu II (b) je stoga zadovoljen.”

¹⁵ “288. VRS i MUP Republike Srpske su 12. jula odvojili muškarce starosti od 16 do otprilike 60 i 70 godina od njihovih porodica. Muškarci bosanski Muslimani upućeni su na različite lokacije, ali je većina poslana u jednu kuću (‘Bijelu kuću’) u blizini Glavnog štaba UNPROFOR-a u Potočarima na ispitivanje. Tokom poslijepodneva 12. jula veliki broj autobusa i drugih vozila stigao je u Potočare, uključujući i neka vozila iz Srbije. Samo je ženama, djeci i starcima bilo dozvoljeno da uđu u autobuse u pravcu teritorije koju je držala bh. armija. Vozila Holandskog bataljona pratila su početne konvoje, ali ih je VRS zaustavila

9. Zločin genocida počinjen je u vršenju javnih ovlasti Republike Srpske. Kao što smo već rekli, Republika Srpska je u relevantno vrijeme imala elemente *de facto* nezavisnosti. U vršenju elemenata javne vlasti Republika Srpska je počinila genocid nad Bošnjacima Srebrenice i nad Bošnjacima istočne Bosne. U presudi je navedeno sljedeće:

“388. ...Funkcija oficira VRS, uključujući i generala Mladića, bila je da postupaju u ime vlasti bosanskih Srba, naročito Republike Srpske, a ne u ime SRJ; oni su izvršavali dijelove javnih ovlasti Republike Srpske...”

10. Zločin genocida počinjen je u zaštićenoj zoni Ujedinjenih naroda. Zaštićena područja ustanovljena su u Bosni i Hercegovini *Rezolucijom Vijeća sigurnosti broj 819 od 16. aprila 1993. godine*,¹⁶ proglašenjem Srebrenice sigurnim područjem.¹⁷ *Rezolucijom 824* povećan je broj sigurnih područja.¹⁸ “...68. *Kao i u slučaju Rezolucije 819 (1993), i u Rezoluciji 824 (1993) svi zahtjevi Vijeća usmjereni su na Srbe...*”¹⁹ Zatim je uslijedila *Rezolucija Vijeća sigurnosti broj 836*²⁰ u cilju pojačavanja sigurnosti zaštićenog zone. I pored

i ukrala im 16-18 džipova i 100 komada lakog naoružanja, što je daljnju pratnju učinilo nemogućom. Mnogi bosanski Muslimani muškarci iz Srebrenice i njene okoline, uključujući i one koji su pokušali pobjeći kroz šumu, uhapšeni su i ubijeni.”

¹⁶ Security Council Resolution 819 (1993) (S/RES/819, 16. april 1993), The “Yugoslav” Crisis..., str. 35.

¹⁷ *Vijeće sigurnosti je 16. aprila 1993. godine usvojilo Rezoluciju 819 kojom je Srebrenica proglašena zaštićenom zonom. Rezolucija je bila opasno nedosljedna. U toku šestosatnih konsultacija prije njenog usvajanja formiran je širok konsenzus u Vijeću sigurnosti po kome je trebalo nešto učiniti da bi se Srbi spriječili da Srebrenicu etnički očiste brutalnom silom. Ali, u donošenja odluke, što je bilo potrebno zbog opasnosti da grad padne, Vijeće se složilo da se stvori zaštićena zona a da pritom nije specificiralo koja ‘zona’ je to bila i kako se njena sigurnost može ostvariti. Rezolucija je zamaskirala, ali nije riješila nijednu od fundamentalnih razlika u mišljenjima i pogledu uspostavljanja zaštićenih zona.* J. W. Honig - N. Both, Ibid., str. 130.

¹⁸ Security Council Resolution 824 (1993), (S/RES/824 6. Maj 1993), The “Yugoslav” Crisis..., str. 40.

¹⁹ Report of the Secretary Pursant to General Assembly Resolution 53/35 (1998), “Srebrenica Report”, 15. novembar 1999.

²⁰ Security Council Resolution 836 (1993) (S/RES/836, 4. juni 1993), Ibid., str. 43.

toga, bosanski Srbi počinili su genocid u zaštićenoj zoni UN-a, što stavlja UN pred posebnu obavezu uklanjanja posljedica genocida.²¹ Ujedinjene nacije nisu mogle zaustaviti Srbe.²²

²¹ “278. Zločini počinjeni u i oko Srebrenice nisu nigdje bolje sažeti nego u prvom stavu presude Sudskog vijeća u predmetu *Krstić*:

‘Svijetu su postali dobro poznati događaji iz jula 1995. godine, kada su bosanski Srbi preuzeli ‘sigurnosnu zonu’ UN Srebrenica u Bosni i Hercegovini. Bez obzira na Rezoluciju Vijeća sigurnosti Ujedinjenih naroda kojom je ova enklava proglašena zonom ‘bez oružanih napada ili bilo kakvih neprijateljskih djestava’, jedinice vojske bosanskih Srba (VRS) izvršile su napad i zauzele grad. U nekoliko dana, oko 25.000 bosanskih Muslimana, većina njih žene, djeca i starci koji su živjeli u toj oblasti, snage bosanskih Srba protjerale su iz domova i, u atmosferi terora, ubacili u prepune autobuse i prebacili preko linije sukoba na teritoriju pod kontrolom bosanskih Muslimana. Međutim, vojno sposobne muškarce bosanske Muslimane iz Srebrenice čekala je druga sudbina. Kako je njih hiljade pokušalo pobjeći iz ove oblasti, zatočeni su i držani u brutalnim uslovima i nakon toga ubijani. Više od 7.000 ljudi nikada više nije viđeno.’ (IT-98-33-T, presuda od 2. augusta 2001. godine, stav 1)

²² 283. Komandant Drinskog korpusa je 2. jula izdao naredbu za vojne operacije; cilj operacije bio je da se enklava Srebrenica smanji na “gradsku zonu”. Napad je počeo 6. jula granatama koje su eksplodirale u blizini glavnog štaba Holandskog bataljona u Potočarima; 7. i 8. jula bilo je relativno mirno zbog lošeg vremena, ali se granatiranje pojačalo oko 9. jula. Srebrenica je bila pod vatrom do 11. jula, kada je pala pošto je VRS preuzela posmatračka mjesta Holandskog bataljona. Nasuprot očekivanjima VRS, vojska Republike Bosne i Hercegovine pružila je veoma slab otpor (*Blagojević*, IT-02-60-T, presuda Sudskog vijeća od 17. januara 2005. godine, stav 125). U izvještaju generalnog sekretara Ujedinjenih naroda citira se procjena koju su dali vojni promatrači Ujedinjenih naroda o popodnevu 9. jula, u kojoj je navedeno sljedeće:

“Ofanziva snaga bosanskih Srba će se nastaviti dok ciljevi ne budu postignuti. Ovi ciljevi se možda i prošire s obzirom na potpuni izostanak reakcije Ujedinjenih naroda, a snage bosanskih Srba su u situaciji da potpuno preuzmu enklavu ukoliko to žele.’ Dokumenti koji su kasnije pribavljeni iz srpskih izvora, čini se, ukazuju da je ova procjena bila ispravna. Ti dokumenti pokazuju da je prvobitni srpski napad na Srebrenicu imao ograničene ciljeve. Tek nakon što su Srbi neočekivano lako napredovali, odlučeno je da preuzmu cijelu enklavu. Srpski civili i vojni službenici iz oblasti Srebrenice izjavili su isto, dodavši tokom razgovora sa službenicima Ujedinjenih naroda da su odlučili da nastave prodor sve do grada Srebrenice kad su procijenili da UNPROFOR ne želi ili ne može da ih zaustavi.” (A/54/549, stav 264)

Posljedice genocida i njihovo uklanjanje

Međunarodni sud pravde, svojom presudom od 26. februara 2007. godine, ustanovio je da je počinjen genocid nad Muslimanima Bosne i Hercegovine u zaštićenoj zoni UN-a Srebrenica. Genocid su osmislili i proveli bosanski Srbi.

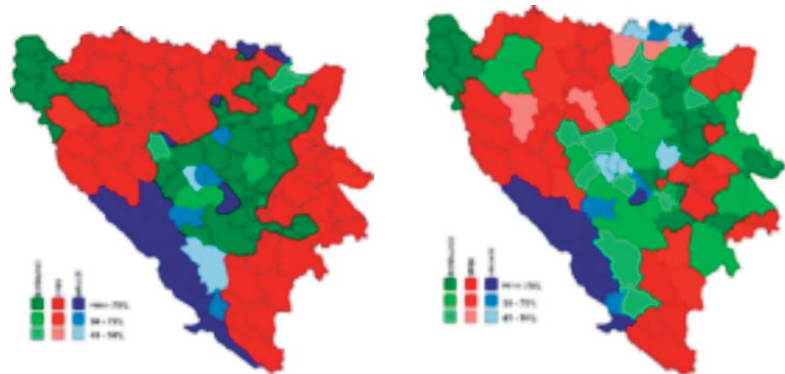
Presuda se ne bavi pitanjem ustanovljavanja posljedica genocida. Ali očigledno je sljedeće:

1. Kao što je poznato, Bošnjaci su prije otpočinjanja genocidne kampanje bili većinsko stanovništvo u sljedećim općinama istočne Bosne: Zvornik, Vlasenica, Bratunac, Srebrenica, Rogatica, Višegrad i Foča. Također, činili su znatan dio stanovništva u općinama: Čajniče, Han-Pijesak, Kalinovik i Rudo. Poslije okončanja genocidne kampanje ove općine potpuno su „očišćene“ od Bošnjaka (bosanskih Muslimana).²³

Također, Bošnjaci su bili većinsko stanovništvo u općinama za koje je ustanovljeno da se genocid desio samo u fizičkom smislu riječi (*actus reus*). To su općine Prijedor, Sanski Most, Doboj i Brčko, a činili su znatan dio stanovništva u općinama: Bosanski Novi, Bosanska Gradiška, Bosanski Brod, Bosanski Šamac, Kotor-Varoš, Skender-Vakuf i Ključ.

2. Privreda u ovim regijama koja je upošljavala većinsko stanovništvo uništena je. Proces privatizacije državne imovine

²³ Etnička struktura u BiH 2006. i 1991. godine

Etnička struktura BiH 2006. godine

Etnička struktura BiH 1991. godine

proveden je bez učešća većinskog stanovništva. Privatna imovina Bošnjaka uništena je ili opljačkana.

3. Protivno Općem okvirnom sporazumu za mir u Bosni i Hercegovini spriječen je *rani povratak izbjeglica*. To je protivno Sporazumu, koji izričito navodi da je “rani povratak izbjeglica ključ mira u Bosni i Hercegovini”.

Stoga je nužno donijeti izborni zakon po kojem će se lokalni organi vlasti u ranijim većinskim bošnjačkim općinama formirati saglasno rezultatima popisa iz 1991. godine, i u narednim decenijama, i na taj način makar djelimično ublažiti genocidom stvoreno stanje.

4. Zločin genocida ostavio je posljedice na funkcioniranje ustavnopravnog ustrojstva Bosne i Hercegovine.

Ustav Socijalističke Republike Bosne i Hercegovine definirao je Bosnu i Hercegovinu na sljedeći način:

*Socijalistička Republika Bosna i Hercegovina je demokratska suverena država ravnopravnih građana, naroda Bosne i Hercegovine - Muslimana, Srba i Hrvata i pripadnika drugih naroda i narodnosti koji u njoj žive.*²⁴

Sada je to podijeljena zemlja sa dva nefunkcionirajuća entiteta.²⁵

²⁴ “Službeni list SRBiH” broj 21/90 od 31. jula 1990. godine, amandman LX. Ovaj amandman na Ustav Socijalističke Republike Bosne i Hercegovine u skladu je sa Ustavom SFRJ i usvojen je u skladu sa postupkom amandiranja Ustava. Raniji član 1 (1) je glasio: “Socijalistička Republika Bosna i Hercegovina je socijalistička demokratska država i socijalistička samoupravna demokratska zajednica radnih ljudi i građana, naroda Bosne i Hercegovine - Muslimana, Srba i Hrvata i pripadnika drugih naroda i narodnosti...”

²⁵ Na službenoj Web stranici Republike Srpske navedeno je: Republika Srpska je proglašena 9. januara 1992. godine, a kao državni entitet verifikovana je Dejtonskim mirovnim sporazumom i potpisivanjem mira u Parizu 14. decembra 1995., kojim je završen troipogodišnji rat (1992-1995) u Bosni i Hercegovini. Republika Srpska je danas parlamentarna republika sa ograničenim međunarodnim subjektivitetom. Stoga ona neke svoje interese ostvaruje posredstvom zajedničkih organa vlasti na nivou Bosne i Hercegovine kao međunarodno priznate države. Glavni grad Republike Srpske je Sarajevo, a najveći grad Banja Luka sa više od 200.000 stanovnika predstavlja administrativni, privredni i kulturni centar Republike Srpske. To je suprotno Ustavu BiH gdje stoji: ČLAN 1. BOSNA I HERCEGOVINA

5. Svakodnevno smo svjedoci negiranja i minimiziranja genocida. Poznato je da je negiranje genocida posljednja faza genocida. Nužno je u skladu s dobrom evropskom praksom u krivično zakonodavstvo Bosne i Hercegovine ugraditi krivično djelo negiranja genocida.

Relevantno pravo

Bečka konvencija o pravu ugovora

Bečka konvencija o ugovornom pravu iz 1969. godine u članu 53 definira peremptornu (*ius cogens*) normu kao “normu koju je prihvatila i priznala cjelokupna međunarodna zajednica država kao normu od koje nikakvo odstupanje nije dopušteno i koja se može izmijeniti samo novom normom općeg međunarodnog prava koja ima isti karakter”.²⁶ Ako pak nastane nova peremptorna norma općeg međunarodnog prava, svaki postojeći ugovor koji je u sukobu s ovom normom postaje ništav i prestaje da važi (čl. 64).²⁷

1. Kontinuitet. Republika Bosna i Hercegovina čije će zvanično ime od sada biti “Bosna i Hercegovina” će nastaviti svoje pravno postojanje po međunarodnom pravu kao država sa unutrašnjom strukturom modificiranom kako je ovdje određeno i sa postojećim međunarodno priznatim granicama. Ona će ostati država članica Ujedinjenih nacija i može kao Bosna i Hercegovina zadržati ili se prijaviti za članstvo u organizacijama unutar UN sistema i drugih međunarodnih organizacija.

²⁶ Član 53 Bečke konvencije o pravu ugovora glasi:

Ugovori koji su u sukobu sa imperativnom normom općeg međunarodnog prava (*jus cogens*) Ništavan je svaki koji je u trenutku svoga zaključenja u sukobu sa imperativnom normom općeg međunarodnog prava. Za svrhe ove konvencije imperativna norma općeg međunarodnog prava je norma koju je prihvatila i priznala cjelokupna međunarodna zajednica država kao normu od koje nikakvo odstupanje nije dopušteno i koja se može izmijeniti samo novom normom općeg međunarodnog prava koja ima isti takav karakter.

²⁷ Član 64 Bečke konvencije o pravu ugovora glasi:

Ako nastane nova imperativna norma općeg međunarodnog prava, svaki postojeći ugovor koji je u sukobu s ovom normom postaje ništav i prestaje da važi.

Pravila o odgovornosti država za međunarodna protupravna djela²⁸

Pravila o odgovornosti država za međunarodna protupravna djela u Poglavlju III koje nosi naslov “Ozbiljne povrede obaveza po peremptornim normama općeg međunarodnog prava” propisuju posljedice kršenja peremptornih normi. Poglavlje III sadrži dva člana. Član 40 Pravila odnosi se na međunarodnu odgovornost država koja nastaje kao posljedica ozbiljnog kršenja peremptornih normi općeg međunarodnog prava. “Kršenje takve obaveze ozbiljno je ukoliko uključuje velike i sistematske propuste odgovorne države da ispuni obaveze.”²⁹

Član 41.2. Pravila³⁰, koji se tiče posljedica koje nastaju usljed povreda unutar ovog poglavlja, propisuje da “Nijedna država neće priznati kao zakonitu situaciju stvorenu ozbiljnim kršenjima peremptornih normi općeg međunarodnog prava, niti će pružiti pomoć u zadržavanju takve situacije”. Međunarodnopravna komisija UN-a dala je primjere međunarodnih ugovora kršenje čijih normi je ustvari kršenje peremptornih normi međunarodnog prava. Kršenje zabrane činenja genocida je kršenje peremptorne norme međunarodnog prava.³¹

²⁸ United Nations A/RES/56/83 od 28. januara 2002.

²⁹ Ibid., čl. 40. *Primjena ovog poglavlja*

1. Ovo poglavlje primjenjuje se na međunarodnu odgovornost koja proizlazi iz ozbiljne povrede od države neke obaveze koja proizlazi iz peremptorne norme općeg međunarodnog prava.

2. Povreda takve obaveze je ozbiljna ako uključuje velike i sistematske propuste odgovorne države da ispuni obaveze.

³⁰ Čl. 41 koji nosi naslov:

Posebne posljedice ozbiljne povrede obaveze po ovom poglavlju, glasi:

1. Države će sarađivati da okončaju zakonitim sredstvima svaku ozbiljnu povredu unutar značenja člana 40.

2. Nijedna država neće priznati kao zakonitu situaciju stvorenu ozbiljnim kršenjima unutar značenja člana 40, niti će pružiti pomoć u zadržavanju takve situacije.

3. Ovaj član je bez prejudiciranja drugih posljedica na koje se upućuje u ovom dijelu i takvih daljih posljedica, koje povrede, na koje ovo poglavlje upućuje mogu proizaći po međunarodnom pravu.

³¹ *Yearbook, 1966*, vol. II, p. 248.

Kao što smo već naveli, član 40 služi da definira povrede pokrivena poglavljem III. On ustanovljava dva kriterija za razlikovanje ozbiljnih povreda peremptornih normi općeg međunarodnog prava od ostalih povreda. Prvi definira karakter povrijeđene obaveze koja mora proizlaziti iz peremptorne norme općeg međunarodnog prava. Drugi se tiče intenziteta povrede, koja mora biti ozbiljne prirode.

Prvi kriterij tiče se karaktera povrijeđene obaveze koja mora biti peremptorne naravi, kako je to definirano Bečkom konvencijom o pravu ugovora. Koncept peremptornih normi općeg međunarodnog prava priznat je u međunarodnoj praksi, u jurisprudenciji međunarodnih i nacionalnih sudova i tribunala, kao i u pravnoj doktrini.

Obaveze na koje upućuje član 40 proizlaze iz kršenja pravila ponašanja koja se ne mogu tolerirati zbog prijetnje koju ona nose sa sobom zbog prijetnje preživljavanju država, njenih naroda kao i osnovnim ljudskim vrijednostima.

Općeprihvaćeno je da je zabrana agresije peremptorna norma općeg međunarodnog prava. Također, postoji nepodijeljeno mišljenje da u tu kategoriju spadaju trgovina robljem, genocid, rasna diskriminacija i aparthejd. Što se tiče peremptornosti zabrane genocida, ona je potvrđena brojnim odlukama nacionalnih i međunarodnih sudova.³² Mada međunarodnopravna komisija UN-a u svome komentaru člana 53 Bečke konvencije o pravu ugovora nije navela peremptorni karakter nekih drugih normi, općeprihvaćeno je da i one spadaju u tu kategoriju. To su zabrane turtura kako su definirane u članu 1 Konvencije protiv tortura i drugog okrutnog, nehumanog i drugog degradirajućeg tretmana i kažnjavanja iz decembra 1984. godine.³³ Peremptorni karakter ovih zabrana potvrđen je odlukama nacionalnih i međunarodnih sudova.³⁴

³² Vidi naprimjer: *The International Court of Justice in Application of the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide, Provisional Measures*, I.C.J. Reports 1993, p. 325, at pp. 439-440; *Counter-Claims*, I.C.J. Reports 1997, p. 243; *the District Court of Jerusalem in Attorney-General of the Government of Israel v. Eichmann*, (1961) I.L.R., vol. 36,

³³ United Nations, Treaty Series, vol. 1465, p. 112.

³⁴ Cf. the U.S. Court of Appeals, 2nd Circuit, in *Siderman de Blake v. Argentina*, (1992) I.L.R., vol. 103, p. 455, at p. 471; the United Kingdom Court of Appeal in *Al Adsani v. Government of Kuwait*, (1996) I.L.R., vol. 107, p. 536

Drugi kriterij tiče se povrede peremptorne norme koja mora biti oziljna. Član 40.2. Pravila definira ozbiljnu povredu kao veliki i sistematski propust odgovorne države da ispuni odnosnu obavezu. Riječ ozbiljna znači da je potrebno utvrditi određeni red veličina da se ne bi trivijalizirala povreda. Na taj način ustanovljavamo razliku između ozbiljnih i trivijalnih povreda peremptornih normi. Trivijalne povrede peremptornih normi ne pripadaju ovoj kategoriji i nisu uključene u ovo poglavlje. Samo velike povrede spadaju u ovo poglavlje.

Da bi bila sistematična, povreda mora biti učinjena na organiziran način i namjerno. Ovi izrazi se uzajamno ne isključuju. Ozbiljna povreda će biti obično oboje – i velika i sistematična. Faktori koji uključuju ozbiljnost povrede mogu uključiti obim i broj pojedinih povreda, kao i ozbiljnost posljedica za žrtve. Mora se također imati u vidu da agresija i genocid, kao najistaknutije među ovim zabranama, po svojoj prirodi zahtijevaju povrede velikog obima.

Član 41 Pravila elaborira posebne posljedice povreda iz člana 40 Pravila. On se sastoji iz tri stava. Prva dva propisuju posebne pravne obaveze državama koje su se suočile s povredama iz člana 40, dok treći ima formu rezervne klauzule.

Po stavu 1 člana 41 države imaju pozitivnu obavezu da sarađuju u cilju okončanja ozbiljne povrede iz člana 40. Zbog različitosti okolnosti koje mogu postojati, ovaj stav ne propisuje detaljno koja forma saradnje treba postojati. Ta saradnja treba biti organizirana unutar postojećeg međunarodnog okvira, i to posebno u okviru sistema Ujedinjenih naroda. Ovaj stav dakle predviđa i mogućnost vaninstitucionalne saradnje. Također, ovaj stav ne propisuje ni koje mjere trebaju biti poduzete u cilju okončanja ozbiljnih povreda iz člana 40 Pravila. Ove mjere moraju biti u okviru zakonitih sredstava, čiji će izbor zavisiti od okolnosti svakog posebnog slučaja.

Međutim, potpuno je jasno da obaveze saradnje postoje za države bez obzira na to da li su one same pogođene ovim povredama. Od njih se zahtijeva da koordiniranim naporima uklone posljedice

at pp. 540-541; the United Kingdom House of Lords in *R. v. Bow Street Metropolitan Magistrate, ex parte Pinochet Ugarte (No. 3)*, [1999] 2 W.L.R.827, at pp. 841, 881. Cf. the U.S. Court of Appeals, 2nd Circuit in *Filartiga v. Pena-Irala*, (1980), 630 F.2d 876, I.L.R., vol. 77, p. 169, at pp. 177-179.

ovih zločina. Možde se postaviti pitanje da li propisivanje pozitivne dužnosti odražava postojeće međunarodno pravo ili je u pitanju progresivan razvoj međunarodnog prava. Ako pogledamo sadašnje stanje, možemo zaključiti da takva saradnja postoji, i da je ona često jedini način osiguranja efektivnih sredstava za okončanje takvih povreda. Stav 1 traži jačanje postojećih mehanizama saradnje, na temelju obaveze svih država da odgovore na ozbiljne povrede označene u članu 40.³⁵

Dok stav 1 člana 41 propisuje državama pozitivne dužnosti, stav 2 propisuje im negativne dužnosti. Prvo, da ne priznaju kao zakonitu situaciju stvorenu ozbiljnim povredama, i drugo – da ne pruže pomoć u održavanju takve situacije.

Prva od ovih obaveza upućuje na obavezu kolektivnog nepriznavanja od međunarodne zajednice kao cjeline legalnost situacije koja je direktno proizašla iz povrede u smislu člana 40.³⁶ “Ovo ne upućuje samo na formalno priznanje ovih situacija, nego također zabranjuje akte koji mogu podrazumijevati takvo priznanje.”³⁷

Postojanje obaveze nepriznavanja stanja stvorenog kršenjem peremptornih normi općeg međunarodnog prava nalazi svoju podršku u međunarodnoj praksi i odlukama Međunarodnog suda pravde.³⁸

Primjer prakse nepriznavanja kršenja peremptornih normi pruža reakcija Vijeća sigurnosti na iračku invaziju Kuvajta 1990. godine. Nakon invazije Irak je proglasio sveopću i trajnu aneksiju Kuvajta. Vijeće sigurnosti je Rezolucijom 662 (1990) odlučilo da aneksija nije pravno važeća i pozvalo sve države, međunarodne organizacije i specijalizirane agencije da ne priznaju aneksiju i da se uzdrže od bilo koje radnje koja bi mogla biti protumačena kao priznanje. U stvarnosti, nijedna država nije priznala aneksiju.

³⁵ Vidi: ILC 2001. chpt IV p. 287.

³⁶ Ibid., *This has been described as .an essential legal weapon in the fight against grave breaches of the basic rules of international law.: C. Tomuschat, International Crimes by States: An Endangered Species?., in K. Wellens (ed.), International Law: Theory and Practice: Essays in Honour of Eric Suy (The Hague, Nijhoff, 1998), p. 253 at p. 259.*

³⁷ Ibid.

³⁸ Ibid., str. 288.

Čak i ako bi povrijeđena država priznala stanje stvoreno aktima kršenja na poticaj države kršitelja takvo stanje ne treba biti priznato.³⁹ Druga obaveza, sadržana u stavu 2 člana 41, zabranjuje državama pružanje pomoći u održavanju situacije stvorene ozbiljnim povredama peremptornih normi iz člana 40 Pravila. Ovo se odnosi na ponašanje država nakon akata kršenja koje pomaže državama prekršiteljima u očuvanju stanja stvorenog povredama međunarodnog prava. Njeno postojanje kao samostalne obaveze neovisno o obavezi nepriznanja stanja stvorenog silom potvrđeno je rezolucijama Vijeća sigurnosti koje su zabranjivale bilo kakvu pomoć ilegalnom režimu aparthejda stvorenom u Južnoj Africi ili portugalskom kolonijalnom upravom.⁴⁰ Ove rezolucije izražavaju univerzalne ideje primjenjive na sve situacije stvorene kršenjima iz člana 40.

Prema stavu 3 člana 41 ovaj član je bez prejudiciranja drugih posljedica na koje se upućuje u ovom dijelu i takvih daljnjih posljedica, koje povrede, na koje ovo poglavlje upućuje, mogu proizaći po međunarodnom pravu. Cilj ovog člana je dvostruk. Prvo, on pojašnjava da ozbiljne povrede povlače pravne konzekvence. Shodno tome, ozbiljne povrede u smislu člana 40 vode obavezi za državu prekršitelja da prestanu sa protupravnim djelovanjem, da poštuju zabrane kršenja i da daju garancije da neće ponovno kršiti peremptorne norme. Drugo, stav 3 dopušta postojanje daljnjih međunarodno-pravnih posljedica koje prouzrokuju ove povrede.

Ključni preduvjet za primjenu ovog poglavlja je utvrđivanje oštećene države. „To je država čije je individualno pravo osporeno ili oštećeno međunarodnim protupravnim djelom ili koje je na drugi način posebno pogođeno djelom.“⁴¹ Ovaj pojam je predstavljen

³⁹ Ibid., str. 290. Evidently the responsible State is under an obligation not to recognize or sustain the unlawful situation arising from the breach. Similar considerations apply even to the injured State: since the breach by definition concerns the international community as a whole, waiver or recognition induced from the injured State by the responsible State cannot preclude the international community interest in ensuring a just and appropriate settlement.

⁴⁰ Vidi S.C. Res. 218 (1965) on the Portuguese colonies and S.C. Res. 418 (1977) and 569 (1985) on South Africa.

⁴¹ Ibid., str. 293.

u članu 42 Pravila⁴² i iz njega su izvučene različite konzekvence u drugim članovima poglavlja i trećeg dijela.

Konvencija o kažnjavanju i sprječavanju zločina genocida

Konvencija o genocidu nameće obaveze državama članicama da spriječe činjenje genocida, da kazne počiniocima, kao i da same ne počinje genocid. Ali, isto tako, zabrana činjenja genocida predstavlja peremptornu normu međunarodnog prava koja obavezuje sve države članice međunarodne zajednice, a ne samo potpisnice konvencije. Također, postoji obaveza, i to ne samo za potpisnice konvencije nego za sve države svijeta, da uklone posljedice prouzrokovane genocidom. Stoga je stanje stvoreno genocidom neodrživo. Počinilac genocida ne može koristiti i uživati u posljedicama i prednostima stvorenim genocidom.

Ovdje je, prvo, neophodno utvrditi koje obaveze državama članicama međunarodne zajednice nameće Konvencija o genocidu, koje obaveze nameće opće međunarodno pravo, a zatim utvrditi da li je počinjen genocid kao zločin protiv međunarodnog prava, nakon čega je potrebno utvrditi koje posljedice je prouzrokovalo činjenje genocida po žrtvu, a koje prednosti je dalo počiniocu genocida. Nakon toga treba utvrditi koje obaveze proizlaze po osnovu Konvencije o genocidu, odnosno koje nameće opće međunarodno pravo državama potpisnicama Konvencije, međunarodnoj zajednici u cjelini i pojedinim institucijama međunarodne zajednice, odnosno tijelima obrazovanim sa zadatkom uspostave i očuvanja mira, kao i uklanjanja posljedica genocida.

Ovo je važno ne samo zbog ispravljanja nepravde počinjene žrtvi genocida nego i radi očuvanja principa na kojima je utemeljen

⁴² Član 42.

Prizivanje odgovornosti od oštećene države Država je ovlaštena kao oštećena država da traži odgovornost druge države ako je prekršena obaveza prema:

- (a) Toj državi pojedinačno; ili
- (b) Grupi država, uključujući i tu državu, ili međunarodnoj zajednici
- (c) u cjelini, i povreda obaveze.
- (i) posebno pogađa tu državu
- (ii) je takve prirode da radikalno mijenja položaj svih drugih država prema kojim postoji obaveza daljnjeg izvršavanja obaveze.

međunarodni poredak u cjelini. Stoga inicijativa za uklanjanje posljedica genocida ne smije doći samo od žrtve genocida, nego i od ostalih članica međunarodne zajednice, jer je logična pretpostavka da je genocid osakatio žrtvu genocida i da ona nije sposobna valjano pravno artikulirati svoje zahtjeve.

Prema članu I Konvencije o genocidu “Strane ugovornice potvrđuju da je genocid, bez obzira je li izvršen u vrijeme mira ili rata, zločin prema međunarodnom pravu, i obavezuju se da će ga spriječiti i kazniti.” U ovoj presudi Sud navodi:

„162. Navedene karakteristike zabrane genocida i svrha Konvencije su značajne za tumačenje druge propozicije iz člana I – obavezivanja strana ugovornica da spriječe i kazne zločin genocida, posebno u kontekstu obaveze sprječavanja... Navedena obilježja podupiru zaključak da član I, naročito dužnost sprječavanja, stvara posebnu obavezu, različitu od onih koje su određene narednim članovima. Takav zaključak također podržava i čisto humanitarna i civilizacijska svrha Konvencije.”

Članovi II i III Konvencije o genocidu definiraju genocid i kažnjive radnje koje proizlaze iz ovog kršenja, a prema članu IV osobe koje počine bilo koje od navedenih djela bit će kažnjene bez obzira na to jesu li državnici, koji su odgovorni prema ustavu, javni službenici ili pojedinci. Članovi V, VI i VII zahtijevaju donošenje zakona, a naročito propisivanje djelotvornih krivičnih sankcija za osobe krive za genocid i druga djela nabrojana u članu III Konvencije, kao i za krivični progon i ekstradiciju navodnih počinitelja. Budući da odredbe koje propisuju kažnjavanje imaju i karakter odvratanja, pa samim tim i preventivni učinak, mogu se posmatrati i kao ispunjenje preuzete obaveze da se spriječi zločin genocida iz člana I, naveden i u nazivu Konvencije. Na osnovu toga ovaj član bi se mogao označiti kao upozoravajući. Preostalu specifičnu odredbu član VIII, koji govori o akciji nadležnih organa Ujedinjenih naroda, moguće je posmatrati kao dopunu sistema na političkom nivou.⁴³

⁴³ Vidi par. 159. Vidi Presudu Međunarodnog suda pravde od 26. februara 2007. godine u sporu Bosna i Hercegovina protiv Srbije i Crne Gore zbog kršenja Konvencije o sprječavanju i kažnjavanju zločina genocida.

Genocid je zločin protiv međunarodnog prava i zabrana genocida predstavlja peremptornu (*ius cogens*) normu međunarodnog prava. U uvodu Konvencije o genocidu stoji da je Konvencija usvojena “uzimajući u obzir izjavu Generalne skupštine Ujedinjenih naroda, datu u Rezoluciji 96(1) od 11. decembra 1946. godine, da je genocid zločin, prema međunarodnom pravu, protivan duhu i ciljevima Ujedinjenih naroda, i da ga civilizirani svijet osuđuje”. U savjetodavnom mišljenju o rezervama na Konvenciju o sprječavanju i kažnjavanju zločina genocida iz 1951. godine, Međunarodni sud pravde navodi da genocid kao zločin prema međunarodnom pravu⁴⁴ predstavlja negaciju prava na postojanje cijelim ljudskim grupama, “negaciju koja šokira savjest čovječanstva i rezultira velikim gubicima za čovječanstvo i koja je suprotna moralnom zakonu i duhu i ciljevima Ujedinjenih naroda”.⁴⁵ Sud, dalje, izvlači dva zaključka iz ovakvog shvatanja zločina genocida. Prvi, da su principi na kojima počiva Konvencija priznati od civiliziranih naroda i da oni obavezuju države čak i ako nisu potpisnice Konvencije. Drugi je univerzalnost oboga, i to kako osude genocida tako i obaveznost saradnje “da bi se oslobodilo čovječanstvo od jedne takve odvratne pošasti”.⁴⁶ Dalje se navodi:

U preliminarnoj fazi postupka zbog kršenja Konvencije o genocidu, Bosna i Hercegovina protiv SR Jugoslavije, navedeno je da su prava i obaveze propisane Konvencijom o genocidu prava i obaveze *erga omnes*. Ovakav stav doprinio je zaključku da njegova vremenska nadležnost nije ograničena na vrijeme otkad je država postala članica Konvencije.⁴⁷

Konvencija o sprječavanju i kažnjavanju zločina genocida dodatak je Aneksu IV Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni

⁴⁴ Ibid., par. 161.

⁴⁵ Reservation to the Convention on the prevention and punishment of the crime of genocide, Advisory opinion of may 28th, 1951. p. 12.

⁴⁶ Ibid.

⁴⁷ *Application of the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide*, Preliminary Objections, I.C.J. Reports 1996, p. 595, at p. 616, par. 31.

i Hercegovini,⁴⁸ koji sadrži Ustav Bosne i Hercegovine. Ova konvencija izravno se primjenjuje u Bosni i Hercegovini kao dio njenog ustavnog poretka.

Zaključak o činjenicama i pravu

Međunarodni sud pravde utvrdio da je nad zaštićenom grupom bosanskih Muslimana počinjen genocid. Genocid je počinio entitet Republika Srpska, odnosno Vojska i MUP Republike Srpske u vršenju javnih ovlasti Republike Srpske.

Republika Srpska, koja je u trenutku činjenja genocida po presudi Međunarodnog suda pravde imala elemente *de facto* nezavisnosti, nije stekla međunarodno priznanje nego status entiteta unutar Bosne i Hercegovine. Na taj način Republika Srpska je suštinski ostvarila samoproglašene *Strateške ciljeve srpskog naroda u Bosni i Hercegovini*,⁴⁹ a izbjegla međunarodnopravnu odgovornost za genocid.

Srbija je oglašena odgovornom zbog nesprječavanja genocida.

Utvdili smo kakve obaveze međunarodnoj zajednici u cjelini nameću norme općeg međunarodnog prava u slučaju kršenja peremptornih normi općeg međunarodnog prava, a one se sastoje u uklanjanju stanja stvorenog genocidom. Nužno je utvrditi postojanje kršenja peremptornih normi međunarodnog prava i zatražiti uklanjanje posljedica toga kršenja.

⁴⁸ *DODATNI SPORAZUMI O LJUDSKIM PRAVIMA KOJI ĆE SE PRIMJENJIVATI U BOSNI I HERCEGOVINI* 1. Konvencija o sprječavanju i kažnjavanju zločina genocida, 1948.

⁴⁹ Par. 371. "Odluka o strateškim ciljevima srpskog naroda u Bosni i Hercegovini:

Strateški ciljevi, tj. prioriteti srpskog naroda u Bosni i Hercegovini su:

1. Odvajanje, kao države, od druge dvije etničke zajednice.
2. Koridor između Semberije i Krajine.
3. Uspostavljanje koridora u dolini rijeke Drine, tj. eliminisanje granice između srpskih država.
4. Uspostavljanje granica na rijekama Uni i Neretvi.
5. Podjela grada Sarajeva na srpski i muslimanski dio i uspostavljanje efikasne državne vlasti u svakom dijelu.
6. Izlaz Republike Srpske na more."

Presudom Međunarodnog suda pravde u Haagu od 26. februara 2007. godine utvrđeno je kršenje peremptornih normi općeg međunarodnog prava sadržanih u Konvenciji o sprječavanju i kažnjavanju zločina genocida počinjenog od organa Republike Srpske.

Republika Srpska počinitelj je zločina genocida.

Stoga je, u skladu s međunarodnim pravom, nužno poduzeti sve neophodne mjere u cilju uklanjanja posljedica genocida.

Conclusion on facts and law

At the end of this essay we can infer that International Court of Justice established that genocide was committed against protected group of the Bosnian Muslim that is part of that group the Bosnian Muslims of Srebrenica and the Bosnian Muslims of Eastern Bosnia. Genocide was committed by the Republica Srpska through its armed forces: army (VRS) and police (MUP) of the Republica Srpska. The Republica Srpska that was *de facto* state at the moment when genocide was committed, didn't achieved international recognition but the status of entity within the state of Bosnia and Herzegovina. In that way the Republica Srpska realised its strategic goals but escape its international responsibility for committing genocide.

The Serbia made responsible for not preventing genocide. Special parallel relations between the Republica Srpska and the Srbija are outcomes of crime of genocide.

We have established what obligations are imposed international community in whole by the norms of general international law in case of violation of peremptory norm of international law. It is necessary establish violation of peremptory norms of international law and claim elimination outcomes of violations.

Judgement of the International Court of Justice of 26. February 2007 established that the peremptory norms of international law contained in the Convention on Prevention and Punishment Crime of Genocide were violated by organs of the Republica Srpska.

The Republica Srpska is perpetrator of crime of genocide.

Therefore it is necessary take all measures in accordance with international law for eliminations of outcomes of the crime of genocide.

Literatura

Presuda Međunarodnog suda pravde od 26. februara 2007. godine u sporu Bosna i Hercegovina protiv Srbije i Crne Gore zbog kršenja Konvencije o sprječavanju i kažnjavanju zločina genocida.

Security Council Resolution 819 (1993) (S/RES/819, 16. April 1993).

Security Council Resolution 824 (1993), (S/RES/824 6. Maj 1993).

Report of the Secretary Pursant to General Assembly Resolution 53/35 (1998), "Srebrenica Report", 15 November 1999.

Security Council Resolution 836 (1993) (S/RES/836, 4. Juni 1993), Ibid., str. 43.

Bečka konvencija o pravu ugovora iz 1969.

Pravila o odgovornosti država za međunarodna protpravna djela, Ujedinjeni narodi A/RES/56/83 od 28. januara 2002.

Yearbook ILC. 1966, vol. II.

The International Court of Justice in Application of the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide, Provisional Measures, I.C.J. Reports 1993.

United Nations, Treaty Series, vol. 1465.

Reservation to the Convention on the prevention and punishment of the crime of genocide, Advisory opinion of may 28th, 1951.

Application of the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide, Preliminary Objections, I.C.J. Reports 1996.

Ustav Socijalističke Republike Bosne i Hercegovine.